

SOSYAL-PSİKOLOJİNİN HALKBİLİMİYLE İLGİSİ VE HALK BİLİMİNİN GENÇLİĞİN EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ VE ÖNEMİ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Yard. Doç. Dr. P. Pakize ERCİŞ

Halk kültürü, nesillerin terbiye sisteminde köşe taşı sayılabilecek; özelde fertlerin «ben kimim, neyim» genelde, millet olarak «biz kimiz, neyiz» sorularını cevaplayarak, onların kendilerini anlamalarına, şahsiyet yapılarını kavramalarına yardımcı olmaya muktedir bir disiplindir.

Maziyi bugünle birleştiren halk kültürü, toplumu meydana getiren fertler arasında duygu, düşünce ve davranışta birliği sağlamak konusunda da başvurulacak önemli bir müessesedir.

Biz, halk kültürünün yardımı ile bir yandan;

1. Türk milletinin kültür hayatını,
2. Hangi medeniyet dairelerinden nasıl geçtiğini,
3. Hangi zamanlarda nasıl bir kültür değişimine uğradığını araştırmanın yanı sıra,
4. Toplumu ayakta tutan sosyo-psikolojik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik temelleri tesbit etmek,
5. Sosyal bilimlere malzeme vermek,
6. Çağdaş sanata temel olacak estetik kıymetleri ortaya çıkarmak,
7. Kültür tanımı faaliyetlerini ilmi bir espri ile ele almak konularında en ideal kaynak olarak görüyoruz.

Bütün bu önemli faaliyetleri hakıyla yerine getirebilmek için; halk kültürünün sosyal-tarihi ve estetik çizgilerine nüfuz etmek gerekir.

Bu anlayışla elde edilen unsurlar, insana rehberlik ettiği gibi; sosyal şahsiyetin teşekkülünde de sabit kültür değerlerinin esas kaynağını meydana getirir.

Türk tefekkürünün hâkimâne çizgilerini tesbit ettiğimiz bu ana kaynak; bize, milletimizin hayat felsefesini, sosyal yapısını, inançlarını, estetik kıymetlerini ve bize ait olanla, yabancı unsurları ifadede de en mükemmel vasıttır.

Halk kültürünün nasıl önemli bir öğretici ve eğitici hassaya sahip olduğunu ilk tesbit edenlerden biri olan Ziya Gökalp, kültürün orijin merkezi olarak gördüğü halkbilimine gitmeden, eğitim problemine çözüm getiremeyeceğini ifade eder.

Cemiyet hayatında yükselmeyi sağlayan bu itici güç; halk kültürü, insanı ahlaki değerle, milli ruha ve inanca ait kıymet hükümlerine götürebilecek mahiyettedir.

İnsan hayatını ve onunla ilgili değerleri kendisine konu olarak seçen ilim dalları içinde sosyoloji, psikoloji, tarih, ekonomi ve antropolojinin halkbilimiyle yakın ilgisi vardır. Her sa-

C) İNANÇ - DÜŞÜNCE - ADAK - FAL - RÜYA - KURA - İSTEK GİBİ HUSUSLARLA İLGİLİ OLARAK ALINAN ADLAR

1 — Câmî'den Alınan Adlar:
«Benim adım Saraykapı semtinde bulunan Hazreti Süleyman Camii'nden

alınmıştır.» Süleyman Buzunoğlu (Diyarbakır).

2 — Ziyaret Yerinden Alınan Adlar:

Hacı Yusuf Canlı (Adıyaman):
«Ben adımlı Adıyaman'da bulunan Hacı Yusuf Türbesi'nden almışım.»

(Devamı 6. Sayıda)

ha, insanı bir başka açıdan ele almakta ve incelemektedir.

Biz, halkbilimini merkeze almak, bu merkezden çıkan ışıkların sosyal-antropolojinin metodlarıyla etüd edilmesini, sosyal-psikolojinin yardımıyla da şahısların ve toplumun duygu, düşünce ve davranışlarında nasıl müşahhaslaştığını araştırmayı arzu ediyoruz.

Zira, kültür biliminin alt disiplini şeklinde değerlendirilen folklor, halk edebiyatı ve etnolojinin, son zamanlarda sosyal-antropoloji ile yer değiştirmek durumunda olduğunu görüyoruz.

Sosyal-antropologlar, sosyal-psikoloji mensubları ve kültür tarihçileri, insanların ve cemiyetlerin birbirine benzeyen veya benzemeyen yönlerini araştırırken veya insan ve toplumların değişme ihtiyaçlarının ne şekilde ve nasıl doğduğunu düşünürken «sosyal yapının sabit kültür kalıplarını» halk kültürü içinden çıkarmaya çalışmaktadırlar. Bu anlayış da sahamızın önemini artırmaktadır.

Kültür analizleri yapan sosyal-antropoloji, toplumun iç yapısını, davranış kalıplarını ve onlarla ilgili değerleri ve kültür değişmelerini incelerken sosyal yapı ile kültürü iç içe ele alır. Bu sebeple, sosyal-antropolojinin kültür bilimi ile ve dolayısıyla halkbilimiyle birleşmesi tabiidir.

Biz, bu iki kaynağın yardımıyla ve sosyal-psikolojinin desteğiyle, toplum fertlerinin davranışlarını sevk ve idare eden örf ve âdetleri dikkatle inceleyerek, bir yandan kendi toplumumuzun yapısını, diğer taraftan da toplumun istenilen, arzu edilen modele göre şekillendirilmesini sağlayabiliriz.

Kültürün nesilden nesile aktarılmasını ve bu yol ile sosyal bünyenin teşekkülünü de halkbilimi sahasının bize verdiği imkânlarla elde edebiliriz.

Millet hayatında önemi bu kadar açık olan halkbiliminin bütün detaylarını incelemek, özellikle de örf ve âdetleri ciddi tetkik ve tahlillerden geçirmek suretiyle temel şahsiyet yapımızı ortaya koyabileceğimizi ifade etmiştik. Bunun için de, kültür eserlerimizi incelemek, fertlerin devamlı davranış temayüllerini tespit edip, bu devamlılığın cemiyet hayatımızda nasıl bir terkip ortaya koyduğunu görmek ve göstermek gerekir.

«Kollektif zihniyet» diyebileceğimiz bu süreklilik ifade eden davranış temayülleri, aynı değerleri paylaşan insanların doğuşunu sağlar. Şüphesiz, kişi içinde yaşadığı toplumdan bir takım değerleri alır, onları önce taklit yoluyla benimser ve sosyalleşme süreci içinde bu kıymetleri tahkik şuuruyla kendisine mâl eder.

Ancak, sosyalleşme olayı son derece girift ve karmaşıktır. İnsanın şahsiyeti, içinde yaşadığı toplumun sosyo-kültürel, sosyo-psikolojik ve sosyo-ekonomik şartlarının yanı sıra, ırksiyet faktöründen ve yaradılış özelliklerinden getirdiği niteliklerle de ilgilidir.

Ortak değerlerin meydana gelmesi istikrarlı ve âhenkli bir toplum için kaçınılmazdır. Fakat yukarıda saydığımız sebeplerle, hiç bir cemiyette birbirine tıpa tıp benzeyen fertler teşekkül edemez. Bu sebeple «şablon» karakter endişesine mahal yoktur. Önce şahsiyetin temel unsurlarını toplumdan alacağız, buna ferdiyetin özellikleri eklendiği takdirde, ülkemizin ihtiyacı olan insan unsuru meydana çıkacaktır.

Böylece halk kültürünün sosyal-psikoloji açısından kültürün hem sebebi hem sonucu olan ferdin şahsiyet kazanmasındaki önemini tesbit ettikten sonra geriye Türk insanının «temel şahsiyet» özelliklerini, ana okullarından başlayarak (hatta ana kucağından) gittikçe artan bir tempo için-